

TERMINÀLIA parla amb...

Magda Puyo Bové, directora general de l'Institut del Teatre

Magda Puyo Bové (Móra la Nova, 1960)

Llicenciada en Filosofia i Ciències de l'Educació, va estudiar també interpretació, direcció i dansa. Va fundar el col·lectiu Metadones el 1992 i, des d'aleshores, s'ha dedicat a la direcció i a la creació d'espectacles teatrals, amb què ha obtingut diversos premis. Ha estat membre del Consell

Assessor del Teatre Nacional de Catalunya (1998-2001) i directora artística del festival Sitges Teatre Internacional (2001-2004). Des de 1996, és professora de direcció i d'interpretació a l'Institut del Teatre, i des del novembre del 2015 n'és la directora general.

L'Institut del Teatre (IT) té una història ben llarga. Neix el 1913 com a infraestructura de país, per iniciativa de Prat de la Riba, amb el nom d'Escola Catalana d'Art Dramàtic (ECAD), sota la direcció d'Adrià Gual. No ha perdut mai aquesta centralitat en l'activitat formativa dins de l'escena catalana. Com es viu assumir la direcció d'una institució com aquesta? Quins són els objectius que us heu proposat en aquesta nova etapa?

És un repte molt emocionant, especialment en un moment en què cal liderar un canvi important en l'àmbit de la dansa i el teatre d'aquest país. Per causes diverses hem patit una forta frenada respecte a la creació de risc, multidisciplinària i clarament implicada amb el món contemporani.

L'Institut del Teatre té una forta responsabilitat en la millora de les nostres arts escèniques; per això tenim, en aquesta nova etapa, objectius lligats als àmbits següents: la creació

artística com a element d'aprenentatge i eix de la pedagogia dels nostres centres; el desenvolupament de la formació continuada, postgraus, doctorat i innovació (recerca teòrica i pràctica) en l'àmbit de la llengua, la multidisciplinarietat i la tecnologia escèniques (recerques gens desenvolupades per cap universitat ni institució catalanes); el desenvolupament de les arts escèniques aplicades a l'educació, a la salut i a la comunitat; la salvaguarda del nostre patrimoni com a font de riquesa cultural i el compromís en la seva renovació constant; i finalment un treball proactiu per tal d'aconseguir que les nostres arts escèniques siguin conegudes i reconegudes fora de les nostres fronteres.

L'Institut del Teatre ha d'ocupar una posició central a l'ecosistema escènic català, esdevenir la Casa Gran de les nostres arts escèniques: punt de referència, consulta i suport ineludible per a qualsevol que s'estimi el teatre com a professió, vocació o plaer, i ha de ser generador de debat i opinió.

En quines àrees s'estructura l'Institut?

Bàsicament en tres grans àrees: la formativa, la d'activitat creativa i cultural, i la patrimonial.

L'Institut del Teatre s'ocupa de temes que van més enllà de l'àmbit estrictament teatral. Podria englobar-ho tot amb la noció d'arts escèniques? Què s'entén avui per arts escèniques?

Són arts de la representació; l'obra d'art que es produeix és el que anomenem *espectacle*, on hi ha, com a mínim, simultàniament i en directe, un espectador i un intèrpret. Com tota tasca creativa, és una forma de comunicació i de coneixement. Les arts escèniques contemporànies són múltiples i molt transversals: dansa, circ, teatre, òpera, musical, cabaret, màgia, teatre de carrer, titelles i robots, accions performatives, instal·lacions, etc., però, a més, estan cada cop més lligades a altres disciplines com són la psi-

Les arts escèniques contemporànies són múltiples i molt transversals: dansa, circ, teatre, òpera, musical, cabaret, etc., però, a més, estan cada cop més lligades a altres disciplines com són la psicologia, l'antropologia, la sociologia, les arts plàstiques i les arts audiovisuals

cologia, l'antropologia, la sociologia, les arts plàstiques i les arts audiovisuals.

L'oferta formativa cada vegada és més àmplia i més especialitzada alhora (des d'estudis de formació professional, passant pels graus universitaris, fins a màsters, postgraus, doctorat i educació contínua). Quins són els estudis que s'hi imparteixen actualment? Amb quines universitats públiques catalanes manteniu convenis de col·laboració?

Actualment, l'Institut del Teatre imparteix els estudis següents:

- Estudis superiors d'art dramàtic (ESAD), especialitats:
 - Escenografia
 - Interpretació
 - Direcció escènica i dramaturgia
- Estudis superiors de dansa (CSD), especialitats:
 - Coreografia i interpretació
 - Pedagogia de la dansa
- Estudis integrats d'ESO amb grau mitjà de dansa (EESA-CPD), especialitats:
 - Dansa clàssica
 - Dansa contemporània
 - Dansa espanyola

- Estudis professionals (cicle superior) de l'Escola Superior de Tècniques de les Arts de l'Espectacle (ESTAE), especialitats:
 - Maquinària escènica
 - Luminotècnia
 - So
- Postgrau en Teatre i Educació
- Postgrau en Moviment i Educació
- Postgrau en Relat Urbà
- Màster Universitari d'Estudis Teatral (MUET)

Properament impartirem el batxillerat artístic. I està en procés l'aprovació del Màster de Creació Contemporània i el Màster d'Arts Escèniques Aplicades (Salut, Educació i Comunitat).

L'Institut del Teatre té vigents convenis de col·laboració amb diferents universitats catalanes com són:

- Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Col·labora en la docència dels estudis de l'Escola Superior de Tècniques de les Arts de l'Espectacle i, també, en el Màster Universitari d'Estudis Teatral.
- Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Col·labora en la docència del Màster Universitari d'Estudis Teatral.
- Universitat Pompeu Fabra (UPF). Col·labora en la docència del Màster Universitari d'Estudis Teatral.
- Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya. Col·labora en pràctiques dels alumnes.
- Universitat de Barcelona (UB). Col·labora en pràctiques d'alumnes de diferents facultats: Biblioteconomia, Geografia i Història, Belles Arts, Medicina, Filologia Catalana i Pedagogia.

Quines són les llengües de docència? S'ofereixen cursos de llengües dins del pla d'estudis? S'exigeixen nivells lingüístics per entrar en alguns d'aquests estudis? Hem vist que hi ha mobilitat Erasmus i pràctiques professionals en països diversos. Com es garanteix la competència en llengües dels estudiants que van fora i dels estudiants que vénen aquí?

La llengua de docència és el català, encara que en algunes assignatures el professorat parla en castellà i en anglès. Evidentment, els estudiants d'Interpretació treballen la fonètica i la locució catalanes

La llengua de docència és el català, encara que en algunes assignatures el professorat parla en castellà i en anglès. Dins del pla d'estudis no s'ofereixen llengües. Evidentment, els estudiants d'Interpretació treballen la fonètica i la locució catalanes.

Per fer una mobilitat Erasmus, els estudiants de l'IT, a més dels requisits acadèmics, tenen un requisit de llengua: abans de fer la mobilitat han d'acreditar un B1 de francès, anglès o alemany segons el Marc Comú de Referència Europeu. Aquesta informació apareix a la guia de l'estudiant Erasmus que hi ha penjada al web de l'IT i també es dona a les sessions informatives sobre Erasmus que es fan cada any. Així mateix, s'informa que, en el cas d'haver de fer selecció, el nivell de llengua comptabilitza un 30 %. Si en el moment de fer la inscripció Erasmus l'estudiant no pot acreditar cap nivell de llengua estrangera, fa una prova de nivell (tenim un acord amb l'Escola Oficial d'Idiomes de les Drassanes i vénen a fer la prova de nivell a l'IT). Per tal de potenciar el coneixement de llengües, aquells estudiants que volen marxar d'Erasmus poden fer un curs de llengua abans de marxar. Un cop fet el curs, amb la certificació prèvia d'haver-lo superat, se li paga el 50 % de l'import (amb diners del programa).

Pel que fa als estudiants estrangers que fan una estada a l'IT, han

© MÀE - Dani Gutiérrez

Hi ha molta feina per fer en aquest sentit, ja que s'ha treballat molt poc, fins ara, tant en l'àmbit de la llengua escènica com de la terminologia especialitzada

d'acreditar un B1 de castellà. Aquesta informació consta en tots els convenis Erasmus signats amb les institucions sòcies així com en el web de l'IT. Si en el moment d'incorporar-se l'estudiant no pogués acreditar-lo, abans de finalitzar el període d'estudis ha de lliurar un document que certifiqui que ha fet un curs de llengua castellana equivalent al B1.

Respecte a les pràctiques dels alumnes de l'Escola de Tècnics (ESTAE) a l'estranger, els alumnes que cursen aquests estudis fan un període de pràctiques d'empresa que inclou un període d'estada en un teatre de l'estranger. En termes de coneixement d'una llengua estrangera —ja sigui la del país de destí o l'anglès—, el grau d'exigència no és el mateix que si l'estudiant ha d'anar a cursar matèries en una universitat estrangera, com és el cas dels Erasmus en el grau. El tipus d'activitat pràctica que realitza l'estudiant a l'escenari ens ho permet. L'objectiu a curt termini de cara a l'estada a l'estranger és afavorir la integració en l'equip d'escenari. Per això l'ESTAE realitza dues accions clau: a) Abans de marxar, els estudiants efectuen un breu perío-

de de formació lingüística centrada en l'argot professional de l'escenotècnica (lèxic i expressions bàsiques de les operacions a l'escenari), que es fa en dos idiomes, anglès i francès. b) Les variables que ens ajuden a recomanar un destí o un altre a l'estudiant són en primer lloc les directament vinculades a l'especialitat tècnica, però tenim en compte també la competència de l'estudiant pel que fa a la llengua estrangera. En aquests casos, països com Portugal o Itàlia ajuden a pal·liar el problema.

L'experiència ens indica que —llevat d'alguns casos concrets— la barreira de l'idioma no acaba sent un problema greu, ans al contrari, l'estada a l'estranger es converteix en un element fortament motivador que esperoneja l'estudiant a millorar la seva competència lingüística.

Què va suposar el procés de catalanització de l'Institut, en l'època de refundació (1970-1988), sota la direcció d'Hermann Bonnín? Publicacions? Projectes? Activitats?

Guillem Díaz-Plaja es va convertir a partir de 1939 en el director del que havia estat l'Escola Catalana

d'Art Dramàtic, que, reconvertida en Institut del Teatre, va ser recuperada per la Diputació Provincial de Barcelona després de la seva vinculació a la Generalitat republicana. S'ha de reconèixer que Díaz-Plaja, fent equilibris per satisfer les imposicions feixistes, va aconseguir que l'antiga escola creada per Adrià Gual es convertís en una autèntica Escola Superior d'Art Dramàtic. Amb tot, Díaz va anar perdent pistonada pel que fa a la dinàmica cultural i artística catalana (i també espanyola), que va emprendre una profunda renovació sobretot cap a finals dels cinquanta. A partir de 1970, la direcció de Bonnín recull la nova inquietud i la nova sensibilitat: d'una banda, voluntat de catalanització; de l'altra, impuls de modernització i de renovació pedagògica. L'activitat de Bonnín va comportar la incorporació de professorat nou, més atent a les noves tendències; va promoure contactes internacionals (i contractació de professorat de fora); va parar atenció a les noves tecnologies; va impulsar una renovació profunda dels plans d'estudis; va condicionar dignament els espais de treball; va promoure l'obertura de sales i va renovar l'estructura interna de la casa. L'Institut actual no es pot entendre sense la «reforma Bonnín». Tota la tasca de col·leccions de l'IT —estudis teòrics, textos de referència (clàssics i contemporanis) en llengua catalana, assaigs, materials pedagògics de referència, etc.—, per exemple, són impulsats inicialment per l'equip Bonnín.

En el procés de normalització de la terminologia del teatre i la dansa en llengua catalana, hi ha cap director o professor que hagi estat determinant en aquest tema?

Professors com Jordi Coca, Xavier Fàbregas, Hermann Bonnín, Jaume Melendres, Joan Casas, Guillem-Jordi Graells, tots ells professors en la nova etapa que va iniciar Hermann Bonnín, van fer una gran feina de normalització terminològica en l'àmbit del teatre. Joan Magrinyà i la seva alumna Guillermina Coll van fixar part de la terminologia de la dansa clàssica; i Anna Maleras i Cesc Gelabert, Ramon Oller i Montse Colomé, entre d'altres, han contribuït a definir la terminologia de la dansa contemporània.

Podem dir que les arts escèniques tenen una terminologia específica? Són molt diferents les terminologies del teatre, de la dansa i dels aspectes tècnics relacionats amb l'espai?

Sí, és clar que en tenen. Moltes de les terminologies provenen de la tradició francesa, per exemple en el cas de la dansa clàssica, o angle-

No hi ha gairebé diccionaris ni recursos similars en català de les diferents arts escèniques, és un repte pendent

sa en el cas de la dansa contemporània. En l'àmbit del teatre, tant en la interpretació com en la direcció o l'escenografia, hi ha més vocabulari de tradició pròpia i també molta terminologia traduïda del rus, del francès i del castellà, tot i que amb les noves tecnologies apareix molta terminologia anglosaxona. Creiem que hi ha molta feina per fer en aquest sentit, ja que s'ha treballat molt poc, fins ara, tant en l'àmbit de la llengua escènica (on és essencial el desenvolupament de la llengua oral contemporània) com de la terminologia especialitzada.

Per a la docència actual de l'Institut, els materials docents en quines llengües estan disponibles? El professorat del centre ha identificat algun cop necessitats terminològiques en català o en altres llengües

de docència? En quins àmbits? Hi ha diccionaris o altres recursos que cobreixen tots els temes de docència, com passa en altres estudis universitaris?

Els materials docents es troben en diferents idiomes, amb predomini del català i castellà. A les bibliografies recomanades de les assignatures es pot veure que els professors recomanen llibres i articles també en francès i anglès. Respecte a les necessitats terminològiques, fa anys (final dels noranta) es va impulsar des del MAE la redacció d'un tesaurus en català en què van col·laborar diferents professors; finalment el tesaurus no es va editar i ha quedat una mica en l'oblit. No hi ha gairebé diccionaris ni recursos similars en català de les diferents arts escèniques, és un repte pendent.

L'Institut del Teatre també és un centre de recerca? En quines línies es treballa? Són els professors del centre els qui fan d'investigadors o són investigadors associats d'altres universitats o centres?

A l'IT no només formem artistes en el seu ofici, sinó que els impulem en una via de reflexió i de recerca

constant sobre la seva matèria i el seu camp de treball. Hem de pensar que la recerca no és únicament una especulació teòrica, un treball historiogràfic, un material d'indexació acadèmica (en el sentit més col·loquial del terme)... Sense menystenir aquesta mena d'investigació sobre les arts escèniques (que promovem a través de màsters, postgraus i projectes de recerca diversos), valorem molt també el treball de la «pràctica com a recerca». És a dir, que ens obliguem a entendre els processos de creació com a processos de recerca, d'aprenentatge i de revelació.

Hi ha cap projecte terminològic en marxa?

No hi ha cap projecte terminològic en marxa. Estem estudiant diverses possibilitats, però cal reflexionar sobre què i com, i quins recursos s'hi podrien destinar. Us posem un exemple, del lèxic de l'escenotècnia i l'espai escènic. Moltes paraules provenen del teatre clàssic, però el gruix de la tramoia escènica es desenvolupa durant el Renaixement i Barroc, amb la introducció de l'escenari actualment dit *a la italiana* i tota la seva maquinària escènica. El vocabulari, a voltes heretat dels oficis de la marineria, ha perdurat fins avui, encara que amb força localismes i variants. Les accions que caldria fer en aquest sentit són, entre d'altres: fixar el vocabulari i les expressions, corregir alguns castellanismes no desitjables, documentar els localismes i variants, i resoldre el buit terminològic.

Com a conseqüència de la incorporació de noves tecnologies i procediments, en els darrers decennis, els teatres han incorporat tecnologies que fins al moment els eren alienes: motors, sistemes hidràulics, equips electrònics per al control de la il·luminació, el so i la maquinària escènica, xarxes informàtiques, sistemes audiovisuals... Els tècnics de l'escenari han anat incorporant

al treball aquests equips i amb ells tot un nou argot professional farcit de neologismes i barbarismes de tota mena (la majoria anglicismes) que, fins i tot, han donat lloc a verbs o expressions autòctones noves a partir de l'adaptació d'una paraula anglesa (per exemple, conjuguem el verb *patxegar*, que té l'origen en l'acció de connectar el *patch panel*).

Dels escassos treballs que s'han fet en relació amb el lèxic de l'escenotècnia, volem mencionar el *Diccionari d'escenografia i escenotècnia* (tesi doctoral de Jordi Salvador Gràcia, titulat de l'Institut del Teatre, especialitat Escenografia) pel que fa al català; i el projecte *Digital Theatre Words* de l'OISTAT (International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians) pel que fa a les equivalències entre paraules i expressions en català i altres llengües.

Les accions que caldria fer són, entre d'altres: fixar el vocabulari i les expressions, corregir alguns castellanismes no desitjables, documentar els localismes i variants, i resoldre el buit terminològic

Els serveis d'arxiu i documentació es concentren en el MAE (Museu de les Arts Escèniques)? Quan es va crear el MAE i per què? Quins són els objectius? Tots els fons de l'Institut del Teatre estan digitalitzats? Són accessibles per a tothom?

Els orígens del MAE els trobem en el Museu del Teatre, la Dansa i la Música, que Marc Jesús Bertran va proposar crear a l'Ajuntament de

Barcelona el 1913. Deu anys més tard, el Museu s'integrà a l'Escola d'Art Dramàtic, que fou l'origen de l'Institut del Teatre. Amb els anys, el museu es convertí en una biblioteca museu i el model actual —biblioteca/arxiu/museu— és de mitjan dels setanta. Els objectius principals del MAE són preservar la memòria de les arts escèniques de Catalunya recollint tota la documentació associada (textos, programes de mà, esbossos escenogràfics, figurins, vestits...); donar suport a la docència que s'imparteix als diferents centres docents de l'Institut del Teatre i a la recerca; difondre i preservar els fons bibliogràfics, museístics i d'arxiu; i donar resposta a les demandes d'informació sobre les arts escèniques catalanes.

Biblioescènic, Escena Digital i l'Hemeroteca Digital són els recursos d'informació principals del MAE. Biblioescènic és el catàleg bibliogràfic i audiovisual de les tres biblioteques que tenim i supera els 125.000 registres. Escena Digital és el dipòsit digital dels fons d'arxiu i museu, i conté ja les imatges d'una part important dels fons. Finalment, l'Hemeroteca, amb més de 40.000 notícies de premsa, és, sens dubte, l'hemeroteca més important especialitzada en arts escèniques catalanes.

Pel que fa a la digitalització, el MAE és capdavanter, els seus fons museístics estan gairebé digitalitzats. I respecte als fons d'arxiu: la col·lecció de cartells també està gairebé digitalitzada i s'està treballant diàriament en l'arxiu fotogràfic i de programes de mà.

[Vegeu l'article «El MAE – Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques» d'Anna Valls i Pasola, en aquest mateix número de TERMINÀLIA, p. 53-54.]

CONSELL DE REDACCIÓ